

Decreet van 6 juli 2012
betreffende het Lokaal Cultuurbeleid

Openbare bibliotheken in Vlaanderen

Vlaamse overheid

Openbare bibliotheken in Vlaanderen

Streven naar een duurzaam en kwaliteitsvol beleid is de rode draad doorheen de reglementering voor de subsidiëring en de werking van de openbare bibliotheken in Vlaanderen. De eerste strikte en zeer normerende wetgeving resulteerde in een sterke professionalisering van de sector. Vandaag worden niet langer strikte normen opgelegd maar beschikken lokale besturen over de vrijheid om binnen de Vlaamse doelstellingen een eigen lokaal beleid vorm te geven.

Deze brochure geeft een introductie tot het lokaal cultuurbeleid van de Vlaamse overheid, en meer in het bijzonder het beleid aangaande de openbare bibliotheken. Er wordt stilgestaan bij de bevoegdheidsverdeling in België en het bibliotheekbeleid in het verleden, waarna het huidige beleid en het decreet rond bibliotheken aan bod komt. Afsluiten doen we met een profielschets van de Vlaamse bibliotheeksector.

Cultuur, een Vlaamse bevoegdheid

In het federale België hebben de verschillende gemeenschappen en gewesten een ruime autonomie. Net zoals Duitsland zijn 'Länder' kent en Zwitserland zijn kantons, heeft België zijn grondwettelijke regio's, die gewesten en gemeenschappen worden genoemd. Het Vlaams Gewest en de Vlaamse Gemeenschap hebben samen een Vlaams Parlement en een Vlaamse Regering.

Vlaanderen, met Brussel als hoofdstad, heeft een eigen wetgevende en uitvoerende macht met ruime – en veelal – exclusieve binnenlandse en buitenlandse bevoegdheden, evenwaardig aan het federale niveau.

Het cultuurbeleid en de uitvoering ervan is een exclusieve Vlaamse bevoegdheid. De Vlaamse overheid kan daarvoor wetten uitvaardigen, die decreten genoemd worden en kan zelfstandig internationale verdragen afsluiten. De werking en subsidiëring van openbare bibliotheken is verankerd in het decreet van 6 juli 2012 betreffende het Lokaal Cultuurbeleid.

Van normeren naar inspireren

Openbare bibliotheken vervullen in Vlaanderen reeds decennialang een belangrijke maatschappelijke rol. Het lijkt dan ook evident dat deze instellingen kunnen genieten van overheidssteun. Een eerste overheidsstimulus kwam er met de wet Destrée in 1921 met als opzet de subsidiëring en ordening van de volksbibliotheken, samengebracht binnen een systeem van openbare bibliotheken. Geleidelijk aan oriënteerde de openbare bibliotheek zich naar een veel bredere invulling van informatievoorziening, met o.m. aandacht voor doelgroepenwerking, kennisdeling, voortdurend leren, leesbevordering, enzovoort.

“ Vrijheid om binnen de Vlaamse doelstellingen een eigen lokaal beleid vorm te geven. ”

Naarmate de maatschappelijke rol van de bibliotheek toenam, erkende de overheid de nood aan een verdere professionalisering van de sector via een nieuwe wettelijke basis in de jaren 1970. De gemeenten en provincies kregen verplichtingen opgelegd m.b.t. de organisatie en de financiering van openbare bibliotheken.¹ Het resultaat van deze strikte normering was de uitbreiding van een sterk bibliotheeknetwerk en een sterke professionalisering van de sector, waarvan de huidige openbare bibliotheken nog steeds voordeel hebben.

In de jaren 1990 groeide de gedachte dat de gemeenten autonome beslissingen moesten kunnen nemen en zelf verantwoordelijk waren voor hun cultuurbeleid. Dit leidde op 13 juli 2001 tot het decreet houdende het stimuleren van een kwalitatief en integraal lokaal cultuurbeleid dat veel minder

regelde, maar waarbij de gemeenten zelf in een beleidsplan konden vertalen wat ze wilden bereiken en hoe ze dat wilden doen. Er werd subsidie verleend voor een cultuurbeleidscoördinator die een strategisch en integraal cultuurbeleidsplan opstelde voor het gemeentelijk cultuurbeleid, de bibliotheek en het cultuurcentrum, als een instrument voor het lokale bestuur. De bibliotheekwerking werd dus niet langer afzonderlijk gereguleerd en gesubsidieerd maar werd ingebed in het nieuwe decreet.

Het decreet van 6 juli 2012 betreffende het Lokaal Cultuurbeleid gaat nog een stap verder. De lokale besturen krijgen nog meer vrijheid om het lokaal cultuurbeleid vorm te geven op maat van de lokale noden.

¹ Decreet betreffende het Nederlandstalig Openbaar Bibliotheekwerk van 1978.

Lokaal cultuurbeleid vandaag

In 2011 is de administratieve regelgeving in Vlaanderen grondig gewijzigd. De Vlaamse overheid zet de hoofdlijnen in 'Vlaamse beleidsprioriteiten' uit en geeft operationele autonomie aan de lokale besturen om die in te vullen en daar subsidies voor te krijgen. Belangrijk onderdeel van deze administratieve hervorming voor de lokale besturen is de afschaffing van de afzonderlijke sectorale beleidsplannen, dus ook het cultuurbeleidsplan, en de verplichting om over de grenzen van sectoren heen te werken en een integraal gemeentelijk meerjarenplan op te maken.²

Het decreet van 6 juli 2012 betreffende het Lokaal Cultuurbeleid

Als gevolg van de administratieve hervorming zijn diverse sectorale decreten aangepast of vervangen, zo ook het decreet van 13 juli 2001 houdende het stimuleren van een kwalitatief en integraal lokaal cultuurbeleid.

Het decreet van 6 juli 2012 betreffende het Lokaal Cultuurbeleid is voor de gemeenten van kracht vanaf 1 januari 2014 en geeft de lokale besturen nog meer verantwoordelijkheid en vrijheid om het beleid op maat van de lokale noden invulling te geven.

² Voor tien Vlaamse beleidsdomeinen werd sectorale regelgeving uitgewerkt die voorziet in een samenwerking tussen de Vlaamse overheid en de lokale besturen: stedelijk beleid, gemeentelijke ontwikkelingsamenwerking, lokale sociale economie, lokaal sociaal beleid, integratiebeleid, cultuurbeleid, jeugdbeleid, sportbeleid, beleid m.b.t. cultureel erfgoed en flankerend onderwijsbeleid.

Gemeenten die een lokaal cultuurbeleid willen uitbouwen en intekenen op de Vlaamse beleidsprioriteiten, engageren zich om een kwalitatief en duurzaam lokaal cultuurbeleid te voeren, een laagdrempelige bibliotheek te organiseren en een cultuurcentrum in te richten. Vlaanderen houdt vast aan een strategie van een integraal cultuurbeleid waarbij de openbare bibliotheek haar werking afstemt op de andere culturele actoren in de gemeente.

Voor de openbare bibliotheken in het bijzonder geldt dat de gemeente een bibliotheek organiseert die

- de cultuureducatie en de leesmotivatie stimuleert;
- inzet op de bevordering van e-inclusie bij moeilijk bereikbare doelgroepen en op de verhoging van informatiegeletterdheid en mediawijsheid;
- inzet op een aangepaste dienstverlening voor personen met beperkte mobiliteit en voor moeilijk bereikbare doelgroepen op cultureel, educatief en sociaaleconomisch gebied;
- inzet op samenwerking met onderwijsinstellingen.

Grote verandering is de nadruk op de te bereiken doelstellingen en effecten. Er worden geen voorwaarden meer gesteld met betrekking tot de aard van de in te zetten middelen zoals het gratis ter beschikking stellen van gedrukte materialen in de bibliotheek, of met betrekking tot de personeelsformatie en -bezetting van de bibliotheek. Om in aanmerking te komen voor subsidie moet de openbare bibliotheek wel nog aan een aantal basisvereisten voldoen.

- 1° inspelen op maatschappelijke uitdagingen zoals de digitalisering van de samenleving;
- 2° een onafhankelijk en pluriform informatieaanbod ter beschikking stellen, breed en zorgvuldig samengesteld, aangepast aan de behoeften van het doelpubliek en in een niet-commerciële omgeving;
- 3° een online-catalogus aanbieden vanuit een bibliotheekstelsel;

- 4° de raadpleging in de bibliotheek van alle informatiedragers en de uitlening van materialen en bestanden zo laagdrempelig mogelijk maken, in het bijzonder voor moeilijk bereikbare doelgroepen en voor mensen met een beperkt inkomen;
- 5° een optimale publieke dienstverlening garanderen op klantvriendelijke uren;
- 6° jaarlijks minstens 75 procent van het vastgestelde budget bestemd voor de aankoop van gedrukte materialen besteden aan Nederlandstalige publicaties;
- 7° met het oog op monitoring, naast de door de gemeenteraad goedgekeurde jaarrekening, één keer per jaar algemene beleidsrelevante gegevens ter beschikking stellen over de openbare bibliotheek in de vorm en volgens de procedure die de Vlaamse Regering bepaalt.

Subsidies voor openbare bibliotheken

Gemeenten beschikken over de vrijheid om binnen de Vlaamse doelstellingen een eigen lokaal beleid vorm te geven en ontvangen hiervoor subsidies. Gemeenten of samenwerkingsverbanden van gemeenten die reeds gesubsidieerd werden via het decreet lokaal cultuurbeleid van 2001 behouden hun subsidie voor de komende beleidsperiode (2013-2018).

Een gemeente die voor het eerst instapt, kan vanaf 1 januari 2014 aanspraak maken op 6,5 euro per inwoner per jaar. Gemeenten met minder dan 10 000 inwoners ontvangen een forfaitaire enveloppensubsidie van 56 000 euro per jaar. Gemeenten of samenwerkingsverbanden van gemeenten die met hun openbare bibliotheek participeren aan de ontwikkeling van een gemeenschappelijke, gebruiksvriendelijke en herkenbare digitale zoekomgeving voor Vlaanderen, ontvangen jaarlijks een bijkomende subsidie van 0,17 euro per inwoner.

Brussel-Hoofdstad, grootsteden en provincies

Voor het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad en voor de grootstedelijke gebieden Antwerpen en Gent wordt een aparte regeling voorzien voor de ondersteuning van hun lokaal bibliotheekbeleid.

Ook de provincies en de Vlaamse Gemeenschapscommissie³ vervullen een rol in het bibliotheekbeleid. De provincies hebben de autonomie en de verantwoordelijkheid om een eigen provinciaal beleid te voeren ter ondersteuning van de bibliotheekwerking. Binnen deze eigen invulling vraagt het decreet aandacht voor de specifieke rol van de provincies inzake schaalvergroting van de bibliotheekwerking, via de ontwikkeling van provinciale bibliotheeksystemen en het stimuleren van structurele samenwerkingsverbanden tussen gemeenten. De provinciale bibliotheeksystemen zijn immers een essentiële en cruciale schakel voor de verdere uitbouw van de digitale bibliotheek binnen de Vlaamse Gemeenschap.

³ De Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) is de basis voor de Vlaamse gemeenschap in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en is bevoegd voor culturele, onderwijs- en persoonsgebonden aangelegenheden (welzijn en gezondheid). De VGC heeft voor deze gemeenschapsaangelegenheden de bevoegdheid van inrichtende macht.

Ondersteuning vanuit de Vlaamse overheid

Naast de financiële subsidie biedt de Vlaamse overheid ondersteuning door een breder kader aan te leveren waarop gemeenten hun bibliotheekwerking kunnen afstemmen. Een aantal voorbeelden:

- Organisatie en financiering van bovenlokaal onderzoek naar beleidsrelevante thema's;
- Opbouw van een gegevensregistratiesysteem (Bios2) dat gemeenten de mogelijkheid biedt om hun eigen werking cijfermatig op te volgen en te analyseren. Tegelijkertijd kunnen ze zich ook benchmarken met andere, vergelijkbare gemeenten. Bovenlokaal worden trends en evoluties opgevolgd, zodat het Vlaamse beleid ten aanzien van bibliotheken kan worden bijgestuurd en aangepast indien nodig;
- Organisatie van taken door een aantal organisaties op bovenlokaal niveau: de organisatie van een bibliotheek- en jeugdboekenweek, projecten, studiedagen en opleidingen, de ondersteuning en uitbouw van de digitale bibliotheek in Vlaanderen ...

Organisaties met een specifieke opdracht

De Vlaamse overheid subsidieert via het decreet een aantal organisaties voor de uitvoering van specifieke opdrachten voor het openbaar bibliotheekbeleid, om de lokale bibliotheken te ondersteunen.

Bibnet vzw: projectorganisatie voor de ondersteuning en de uitbouw van de digitale bibliotheek in Vlaanderen.

Blindenzorg Licht en Liefde vzw: productiecentrum voor de aanmaak van lectuur in aangepaste leesvormen (brailleboeken, luisterboeken en tijdschriften).

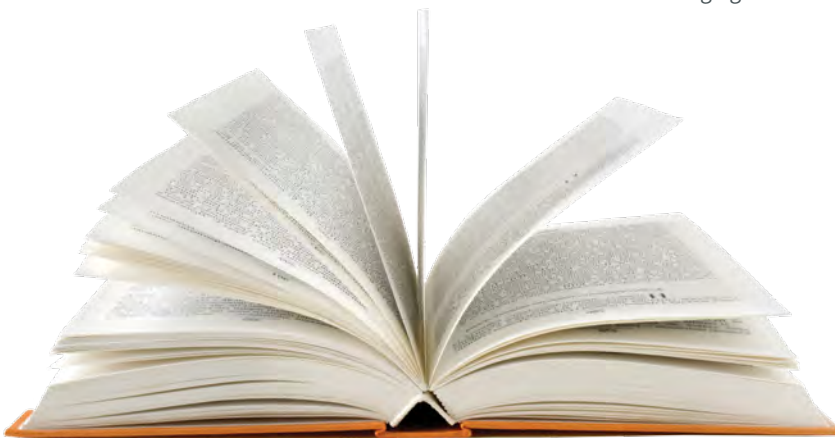
LOCUS vzw: het steunpunt voor het lokaal cultuurbeleid.

Luisterpuntbibliotheek vzw: speciale bibliotheek voor personen met een leesbeperking.

Transkript vzw: productiecentrum voor de aanmaak van lectuur in aangepaste leesvormen (brailleboeken, luisterboeken en -tijdschriften).

VVBAD vzw: Vlaamse Vereniging voor Bibliotheek, Archief en Documentatie, belangenbehartiger van de bibliotheeksector.

Zorgbib Rode Kruis-Vlaanderen vzw: speciale bibliotheek voor langdurig zieken en personen die verblijven in een rustoord, een rust- en verzorgingstehuis of een ziekenhuis.

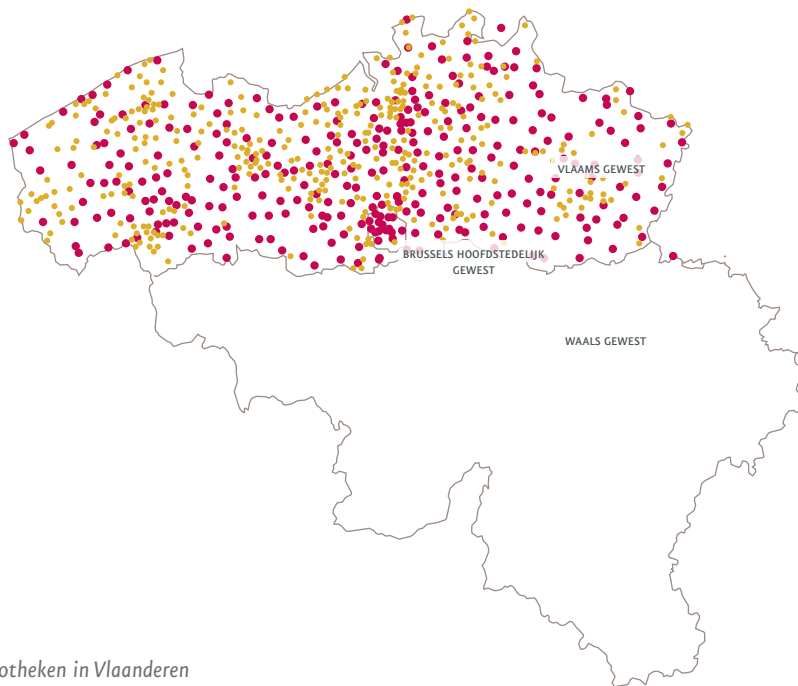

Profielschets van de Vlaamse bibliotheeksector

Elke gemeente zijn bibliotheek

In Vlaanderen en in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest beschikt vrijwel elke gemeente over een openbare bibliotheek. De meeste gemeenten hebben een eigen gemeentelijke openbare bibliotheek, maar sommige gemeenten werken samen om een openbare bibliotheek in te richten. In totaal zijn er 312 gesubsidieerde openbare bibliotheken.

In ongeveer de helft van die gemeenten zijn er, naast de hoofdbibliotheek, ook nog andere bibliotheekbedieningspunten, 382 in totaal. Over Vlaanderen en Brussel verspreid zijn er dus 694 bibliotheeklocaties.

- hoofdbibliotheken in Vlaanderen
- bedieningspunten in Vlaanderen

Digitalisering

Door het stijgende belang van digitalisering in onze maatschappij gaan ook bibliotheken hun werking hier meer op afstemmen. Zo is elke bib voorzien van meerdere pc's met internetaansluiting. Voorlopig biedt slechts 1 op 3 bibliotheken ook draadloos internet in de bibliotheek aan.

Personeel

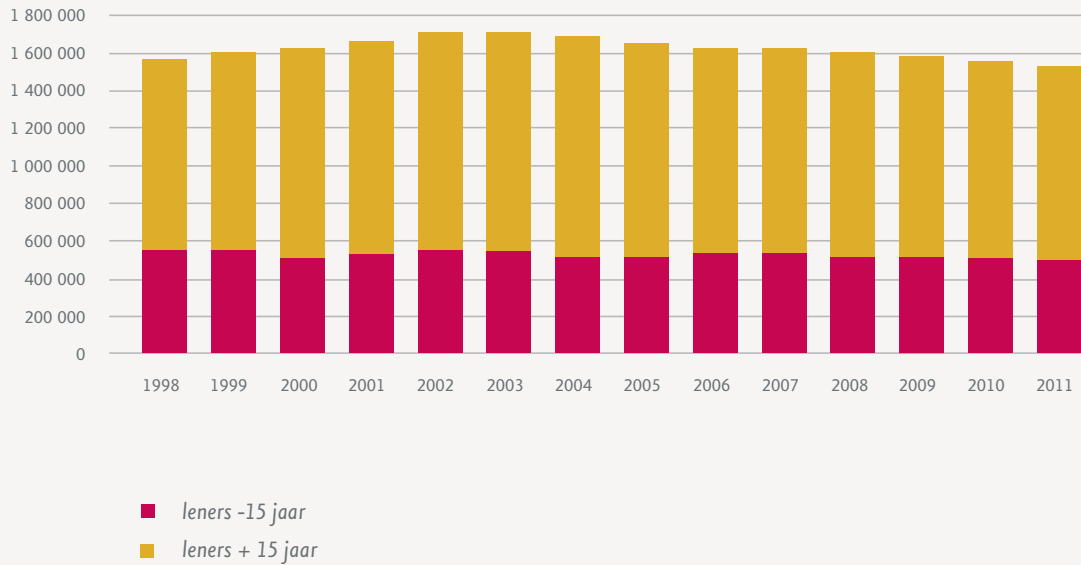
Bij de gemeenten in Vlaanderen en Brussel werken er zo'n 3 500 mensen voor de lokale openbare

bibliotheken. Ruim drie kwart van hen zijn vrouwen. Heel wat personeelsleden werken niet voltijds, maar slechts deeltijds. Omgezet naar voltijds equivalenten werken er 2 500 VTE in de bibliotheeksector. Daarnaast zijn er natuurlijk nog de personeelsleden van provincies, Vlaamse overheid, steunpunten en vzw's die voor de bibliotheeksector werken.

Publiek

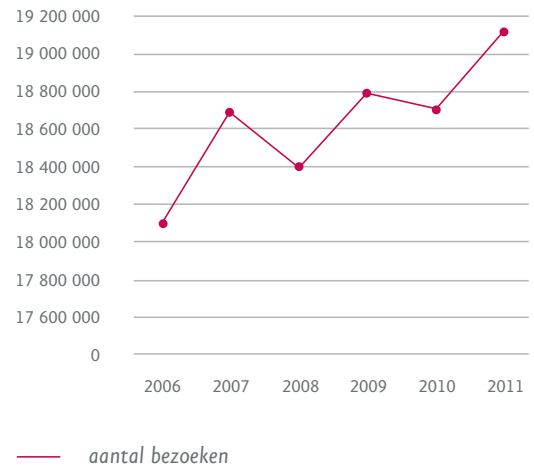
> Grafiek 1: Evolutie leners

In 2011 waren er 1,54 miljoen leners. Dat betekent dat ongeveer 1 op 4 Vlamingen minstens eenmaal een werk ontleende in een openbare bibliotheek. Het bereik ligt vooral hoog bij de Vlamingen jonger dan 15 jaar, want ruim 44% van de jongeren is lener in een openbare bibliotheek.

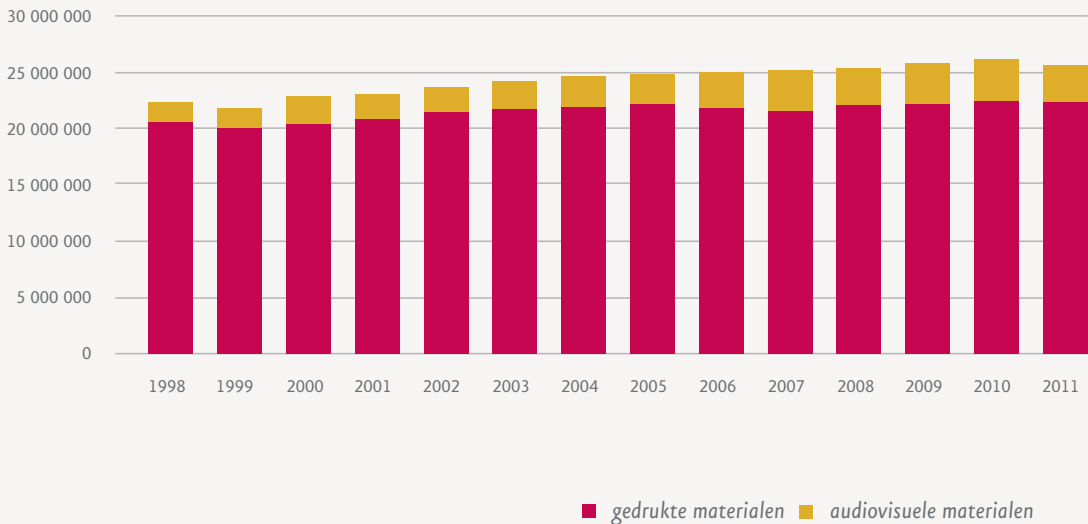
> Grafiek 2: Evolutie bezoeken

Naast de mensen die komen voor het ontlene van bibliotheekmaterialen, krijgen de bibliotheken ook nog heel wat andere bezoekers over de vloer (lezen van kranten/tijdschriften, raadplegen van internet, deelname aan activiteiten, bezichtigen van tentoonstellingen ...). In 2011 waren er ruim 19 miljoen bibliotheekbezoeken.

Collectie

> Grafiek 3: Evolutie collecties

Alle bibliotheken samen bezitten 22,2 miljoen gedrukte materialen en 3,8 miljoen audiovisuele materialen. Zo'n 26 miljoen items in totaal dus. Het aandeel audiovisuele materialen in de totale collectie is verschoven van 8% in 1998 naar 14% in 2011.

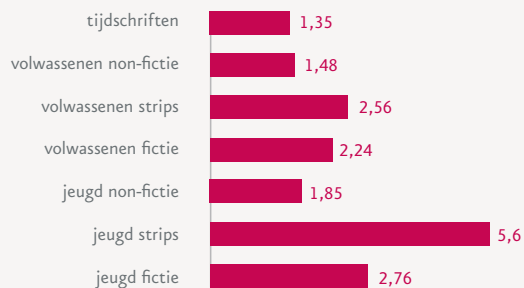
Het totaal aantal uitleningen is in de loop van de jaren licht gestegen: van 49,9 miljoen in 1998 naar 53,7 miljoen in 2011. Dat is een toename van ruim 7%. De stijging van het totaal aantal uitleningen is in hoofdzaak te danken aan de toegenomen uitleningen van audiovisuele materialen.

Statistisch genomen wordt elk item in alle bibliotheekcollecties gemiddeld 2,5 keer per jaar uitgeleend. Strips voor de jeugd en dvd's worden het vaakst ontleend.

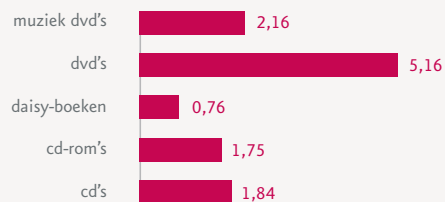

> Grafiek 4: Gebruik gedrukte materialen

> Grafiek 5: Gebruik audiovisuele materialen

Gebruik = aantal uitleningen ten opzichte van het bezit

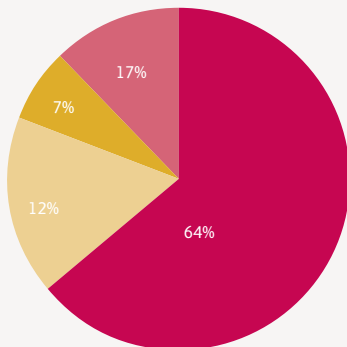
Financiën

De totale uitgaven van de openbare bibliotheken bedragen ruim 200 miljoen euro. Ongeveer de helft van dit bedrag wordt door de steden en gemeenten zelf gefinancierd.

De Vlaamse overheid betaalt 54,7 miljoen euro per jaar aan de gemeenten voor de ondersteuning van hun bibliotheekwerking en ook de provincies dragen bij.

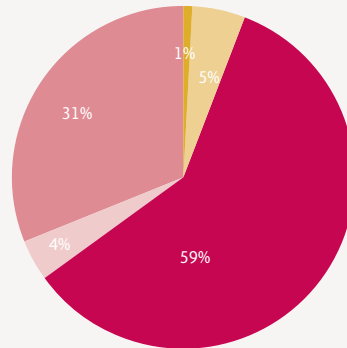
De gebruikers zelf dragen ongeveer 10 miljoen euro bij door middel van lidgeld en leengelden.

> Grafiek 6: Uitgaven

- personeel
- infrastructuur
- ICT & werking
- collectie

> Grafiek 7: Inkomsten

- steden en gemeenten
- Vlaamse overheid
- provincies
- gebruikers
- andere

Contact

Het lokaal cultuurbeleid wordt uitgevoerd door het agentschap Sociaal-Cultureel Werk voor Jeugd en Volwassenen.

De domeinverantwoordelijken voor de openbare bibliotheek zijn:

Maarten Vandekerckhove

T +32 (0)2 553 42 29

maarten.vandekerckhove@cjsm.vlaanderen.be

Wouter Van den Driessche

T +32 (0)2 553 41 18

wouter.vandendriessche@cjsm.vlaanderen.be

www.sociaalcultureel.be

Colofon

Redactie

Maarten Vandekerckhove

Wouter Van den Driessche

Eindredactie

Karolien Waegeman

Vormgeving

Un'dercast

Foto's

Shutterstock

Druk

Digitale drukkerij Vlaamse overheid

Verantwoordelijke uitgever

An Vrancken

Administrateur-generaal

Agentschap Sociaal-Cultureel Werk voor Jeugd en Volwassenen

Arenbergstraat 9

1000 Brussel

Depotnummer

D/2013/3241/125

Uitgave

Mei 2013